

Слатвінська Марина Олександрівна

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СИСТЕМ ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. У статті розглянуто різноманітні підходи щодо критеріїв оцінювання системи оподаткування. На підставі проведеного аналізу, розроблено і запропоновано оцінювання ефективності функціонування альтернативних систем оподаткування здійснювати за допомогою критеріїв фіскальної та соціально-економічної ефективності з урахуванням таких показників як: кількість найманих працівників, обсяг реалізованої продукції, сума сплачених податків, кількість суб'єктів малого підприємництва, які знаходяться на цій системі оподаткування у порівнянні з аналогічними показниками діяльності суб'єктів, які працюють за загальною системою оподаткування. Крім того, поряд з методом теоретичного порівняння переваг та недоліків альтернативних систем з загальною системою оподаткування, запропоновано проводити оцінювання за допомогою розроблених показників: коефіцієнту випередження зайнятості; коефіцієнту випередження обсягів реалізації; коефіцієнту випередження кількості підприємств та інших.

Ключові слова: податок, альтернативні системи оподаткування, критерій, ефективність, оцінювання, функціонування.

Слатвинская Марина Александровна

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ АЛЬТЕРНАТИВНЫХ СИСТЕМ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Аннотация. В статье рассмотрены различные подходы относительно критериев оценки системы налогообложения. На основании проведенного анализа, разработано и предложено осуществлять оценку эффективности функционирования альтернативных систем налогообложения при помощи критериев фискальной и социально-экономической эффективности с учетом таких показателей как: количество наемных работников, объем реализованной продукции, сумма уплаченных налогов, количество субъектов малого предпринимательства, которые находятся на этой системе налогообложения в сравнении с аналогичными показателями деятельности субъектов, которые работают по общей системе налогообложения. Кроме того, наряду с методом теоретического сравнение преимуществ и недостатков альтернативных систем с общей системой налогообложения, предложено проводить оценку при помощи разработанных показателей: коэффициента опережения занятости; коэффициента опережения объемов реализации; коэффициента опережения количества предприятий и другие.

Ключевые слова: налог, альтернативные системы налогообложения, критерий эффективности, оценки, функционирования.

Slatvinska Marina Oleksandrivna

CRITERIA OF ESTIMATION OF EFFICIENCY OF FUNCTIONING OF AN ALTERNATIVE TAX SYSTEMS

Annotation. The article considers different approaches on criteria for assessment of the tax system. On the basis of the conducted analysis, developed and offered the evaluation of the effectiveness of alternative tax systems to make use of the criteria for fiscal and socio-economic efficiency, taking into account such parameters as the number of employees, volume of sales, the

amount of the taxes paid, number of small businesses that are on the system of taxation in comparison with the similar indicators of the activity of entities, which operate under the General tax system. In addition, along with the method of theoretical comparison of the advantages and disadvantages of alternative systems and the common system of taxation, it is suggested to conduct an assessment, using the developed indicators: ratio of forestalling of employment; the coefficient of forestalling of sales volumes; the ratio of forestalling of the number of enterprises and others.

Key words: tax, alternative tax systems, the criterion of efficiency, evaluation of functioning.

Постановка проблеми. Податкова система яка діє в державі підлягає постійному, безперервному моніторингу, для виявлення відхилень від намічених завдань та прийняття заходів з їх усунення. Він має проводитись з урахуванням інтересів влади і бізнесу. Завдяки цьому забезпечується ефективність функціонування податків, їх ставок, бази оподаткування та виконуються функції податкової системи. Не являються виключенням і альтернативні системи оподаткування, які були створені ще у 20 столітті для стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні. До них науковцями відносяться спрощена система оподаткування, обліку та звітності (єдиний податок) і фіксований сільськогосподарський податок, які не втратили чинність й після прийняття Податкового кодексу. Враховуючи мінливість соціально-економічних умов, актуальним є оцінювання ефективності функціонування альтернативних систем оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників, які приділяли значну увагу розгляду проблем розвитку і оподаткування суб'єктів малого підприємництва за альтернативними системами є чимало науковців, практиків, представників органів державної влади. Можна відзначити праці таких вітчизняних науковців як: В. В. Виговська, О. В. Грін, Ю. Б. Іванова, О. І. Корінцева, Л. Г. Мельник, П. В. Мельник, К. В. Петросянц, А. М. Соколовська та інших. Більшість досліджень присвячено проблематиці становлення і розвитку малого підприємництва, методам оцінювання його діяльності, механізмам державної підтримки і особливостям оподаткування, оцінюванню доцільності переходу суб'єктів малого підприємництва на альтернативні системи оподаткування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наукові напрацювання у сфері малого підприємництва досить значні, проте залишаються мало дослідженими проблеми оподаткування суб'єктів малого підприємництва за альтернативними системами, доведення доцільності їх існування як основних податкових важелів і стимулів впливу на соціально-економічне становище у країні та рівень розвитку малого підприємництва. Залишається недостатньо розробленою як у теоретичному, так і у методично-практичному аспекті питання оцінки ефективності функціонування діючих альтернативних систем оподаткування, критеріїв їх оцінювання, визначення напрямів щодо вдосконалення цих систем.

Постановка завдання. З огляду на ті економічні перетворення, які відбуваються останнім часом в Україні, стає необхідною розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо критеріїв оцінювання ефективності функціонування альтернативних систем оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. До прийняття Податкового кодексу в Україні оподаткування суб'єктів малого підприємництва (СМП) здійснювалось за загальною або альтернативними системами оподаткування. Але питанням визначення ефективності таких альтернативних систем у комплексі, з точки зору їх економічної ефективності як для суб'єктів малого підприємництва, так і для держави, не приділялося уваги. Однією з альтернативних систем, якою можуть скористатися юридичні та фізичні особи–суб'єкти малого підприємництва, є спрощена система оподаткування, яка була введена задля прискорення та стимулювання розвитку цього сектору економіки.

Зміни в правовому полі, що відбулися у 1998 р., зменшили податковий тиск на категорію платників–суб'єктів малого підприємництва. Це посприяло збільшенню кількості зареєстрованих платників єдиного податку, дало змогу вивести з тіньового обігу та легалізувати значні доходи суб'єктів господарювання. З часу внесення змін у законодавство, у частині внесків

до фондів, податкове навантаження почало зростати, а після прийняття Податкового кодексу стало значним для малого підприємництва.

Введення єдиного податку у якості альтернативної системи оподаткування викликало певні дискусії серед наукових кіл і практиків. Низка науковців вважали існування такої альтернативи недотриманням принципу рівності податкової системи, практики вказували на недоліки в її законодавчому регулюванні і адмініструванні. Є погляди, за якими спрощену систему оподаткування суб'єктів малого підприємництва вважають такою, що дозволяє недобросовісним платникам ухилятися від оподаткування. Так, за даними Держкомпідприємництва, 300 тисяч платників єдиного податку використовують спрощену систему оподаткування для ухиляння від сплати податків та „оптимізації” видатків [1], що становить 23 % всіх зареєстрованих платників єдиного податку. На сьогодні, поряд з результативним впливом спрощеної системи оподаткування як на формування дохідної частини бюджету, так і на розвиток підприємництва, тенденціями збільшення і суб'єктів малого бізнесу, і податкових надходжень є ціла низка фактів, які мають негативний вплив. Окремі з них навіть дискредитують спрощену систему оподаткування, обліку і звітності.

Останнім часом все частіше та в більших масштабах відбувається використання спрощеної системи оподаткування задля мінімізації оподаткування. У якості основних напрямків можна виділити наступні [2-4]:

- великі та середні компанії дроблять свій бізнес, щоб кожен підрозділ відповідав критеріям необхідним для переходу на спрощену систему оподаткування і сплачував єдиний податок;
- холдинг створює підприємства, які працюють за спрощеною системою для виконання сервісних функцій (прибирання офісів, вантажно-розвантажувальні роботи, технічне обслуговування обладнання);
- юридичні особи вступають у трудові стосунки з приватними підприємцями- платниками єдиного податку, які не є платниками податку на додану вартість. Такі юридичні особи реалізують для підприємців продукцію за собівартістю або за заниженими цінами, формують у себе податковий кредит, приватні підприємці надалі реалізують цю продукцію за ринковими цінами, розраховуються з юридичною особою готівкою, відповідно, в нього не виникає податкових зобов'язань перед бюджетом. Тобто відбуваються доволі значні втрати бюджету за доходами, а відповідно страждають сфери, що фінансуються з державного бюджету;
- залучення до підприємницької діяльності найманих працівників без укладання з ними трудових угод, оформлення трудових книжок, а також використання праці більше, ніж десяти найманих осіб;
- приховування реальних обсягів реалізації;
- перенесення компанією, що застосовує загальну систему оподаткування, прибутку, який є джерелом сплати податку на прибуток та об'єкта оподаткування ПДВ на платника єдиного податку, який не сплачує ці податки;
- використання спрощеної системи оподаткування у не притаманних їй сферах.

На жаль, офіційна статистична звітність не надає інформації, яка б підтвердила масштаби такої мінімізації, але за даними Податкової адміністрації у 2009 р. було попереджено незаконне відшкодування ПДВ на суму 7,4 млрд грн, за десять місяців 2010 року 9 млрд.грн., а за такий же період 2013 р. – 3 млрд грн [5]. Можна припустити, що в цій мінімізації могли брати участь і суб'єкти малого підприємництва, які оподатковуються за альтернативними системами.

Безперечно, недопустимим є використання спрощеної системи оподаткування, яка має на меті підтримку самозайнятих осіб та новостворених підприємств, середніми та великими підприємствами з метою мінімізації податкового зобов'язання. У результаті дроблення великих підприємств на малі, зі сплатою єдиного податку, поза державним контролем опиняється щонайменше 150 млрд грн [1]. Також викликають занепокоєння втрати бюджету внаслідок недонадходжень податку на доходи з фізичних осіб від заробітних плат, що сплачуються незареєстрованим платникам підприємцями, відшкодування ПДВ внаслідок махінацій з ним. Разом з тим, основна мета введення спрощеної системи оподаткування – підтримка і стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва. Існуючі недоліки, прогалини та схеми

мінімізації повинні бути усунені за допомогою відповідного вдосконалення нормативно-законодавчого забезпечення.

З метою оцінки соціально-економічних наслідків функціонування альтернативних систем оподаткування, узагальнення досвіду їхнього функціонування було проведено оцінювання ефективності чинної спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва. Результатом такого оцінювання стало визначення тенденцій їхнього розвитку, проблемних питань організаційного та економічного характеру і внесення відповідних пропозицій з регулювання й подальшого функціонування єдиного податку.

Кожна функціонуюча система, задля визначення її відповідності поставленим цілям, ефективності реалізації покладених на неї функцій та завдань, має піддаватися оцінці, мірилом якої виступає критерій, ознака, на підставі якої ця оцінка здійснюється. Найбільш поширеною є оцінка за критерієм ефективності.

Критерії характеризують принцип, підхід до оцінки економічної ефективності, тоді як показники – безпосередній спосіб її оцінки [6]. На нашу думку, під критерієм оцінки слід розуміти принципи діяльності суб'єктів малого підприємництва, що використовують альтернативні системи оподаткування, за якими проводиться аналіз соціально-економічних і фінансових (у тому числі відносин з бюджетами) результатів функціонування цих систем. Щодо визначення ефективності, то професором С. В. Мочерним встановлено, що це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [7, с. 508].

На думку науковця Л. Г. Мельник, ефективність визначена відношенням результату (ефекту) до витрат, що забезпечили його отримання, розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва і показує не сам результат, а те, якою ціною він був досягнутий. Тому ефективність найчастіше характеризується відносними показниками, що розраховуються на основі двох груп характеристик (параметрів) – результату і витрат, хоча не виключає використання й абсолютних значень вихідних параметрів [8, с. 245].

На нашу думку, під критерієм ефективності варто розуміти сукупність вимог, цілей і завдань, що забезпечують отримання найвищих кінцевих результатів, тобто так, як цей критерій прийнято розуміти в економічній теорії [9].

Професор А. М. Соколовська, [10] розкриваючи загальні принципи оподаткування, дає таке визначення економічної ефективності – зведення до мінімуму негативного впливу податкової системи на ефективний розподіл ресурсів та господарську діяльність економічних суб'єктів з чим можна повністю погодитись.

Оцінювання ефективності функціонування альтернативних систем було здійснено за такими критеріями як рівень безробіття чи зайнятості в країні, обсяги реалізованих товарів, робіт послуг, також здійснено порівняльну оцінку ефективності загальної та альтернативних систем оподаткування і їхнє значення для держави і підприємництва.

При проведенні аналізу зроблено припущення, що такі фактори як політичні та соціальні не впливали на функціонування альтернативних систем оподаткування, а ефективність – головний критерій при визначенні успішності функціонування альтернативної системи оподаткування та розвитку суб'єктів малого підприємництва, як з боку підприємства, так і з боку держави. Визначення кількісної оцінки ефективності функціонування спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва і загальної ускладнено через те, що результатом функціонування є не лише наповнення дохідної частини бюджету, але й стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва та їхньої інвестиційної активності, зростання зайнятості та обсягів реалізації.

Вітчизняними і зарубіжними економістами використовується різна кількість та перелік класифікації методів дослідження економічної ефективності системи оподаткування. Із загального переліку, на нашу думку, доцільно виділити такі критерії ефективності системи оподаткування і вказати на можливість їхнього застосування для визначення ефективності альтернативних систем: достатність (забезпеченість дохідної частини бюджету необхідними засобами); стимулювання підприємницької діяльності та ділової активності; стабільність

(незмінність податкової системи); справедливість оподаткування, як горизонтальна, так і вертикальна; порівняно більша кількість переваг, ніж недоліків; низькі поточні витрати; відповідність альтернативних систем принципам оподаткування; максимальне врахування інтересів СМП і держави; ефективність розподілених ресурсів; зрозумілість та чіткість розрахунків зі сплати.

Ці критерії повинні використовуватись відповідно до конкретної ситуації і можуть взаємозаміщуватись. Більшість із наведених критеріїв складно обрахувати кількісно. Професор П. В. Мельник, з метою визначення формалізованої ефективності оподаткування, пропонує використання індексів економічної теорії, а саме [11-14]: індекс концентрації, що дає змогу визначити ті податки, за рахунок яких формується переважна частина доходів бюджету; індекс дисперсії, котрий визначає існування (або відсутність) податків з низьким обсягом надходжень, які ускладнюють систему оподаткування; індекс ерозії, який визначає ступінь відповідності фактичних баз оподаткування потенційним; індекс запізнення збору, що визначає своєчасність сплати податків платниками; індекс конкретності, який визначає простоту побудови системи оподаткування з мінімально можливою кількістю податків, які мають конкретні ставки оподаткування; індекс об'єктивності, що визначає наявність у більшості податків об'єктивно визначеної бази оподаткування; індекс витрат при зборі податків, який дає змогу виявити, наскільки при зборі податків зведені до мінімуму витрати.

Наведені індекси є характерними для загальної системи оподаткування і їх важко застосувати при оцінюванні ефективності альтернативних систем, бо вони не у повному обсязі дають об'єктивну оцінку цих систем оподаткування. На нашу думку, більш доцільною є оцінка альтернативних систем з точки зору їхньої ефективності як для держави, так і для суб'єкта малого підприємництва, який застосовує одну з альтернатив.

Оцінювання альтернативних систем оподаткування здійснюється з врахуванням загальних принципів оподаткування, таких як [15, с. 34]: фіскальна достатність та еластичність (достатність надходжень до бюджету для задоволення функцій держави); економічна ефективність (зведення до мінімуму негативного впливу податкової системи на ефективний розподіл ресурсів та господарську діяльність економічних суб'єктів); адміністративна простота (законодавча регламентація всіх сторін процесу адміністрування податків, простота і зрозумілість оподаткування, зручність обкладання і стягнення податків для платника, зведення до мінімуму витрат на адміністрування податків); справедливість (загальність, недоторканість особистої свободи при обкладанні податками та стягненні їх, рівність (горизонтальна та вертикальна)).

Це оцінювання також здійснюється з врахуванням основних функцій податкової системи фіскальної та регулюючої, де остання може виступати як стимулююча або стримуюча. Останні два принципи важко врахувати при оцінюванні альтернативних систем оподаткування. Стосовно перших двох принципів, то фіскальна достатність чи еластичність розраховується за допомогою коефіцієнта еластичності податкових надходжень [16]:

$$E = \frac{\Delta \text{ПН} / \text{ПН}}{\Delta \text{ВВП} / \text{ВВП}}, \quad (1)$$

де $\Delta \text{ПН}$ – відсоткова зміна податкових надходжень;

$\Delta \text{ВВП}$ – відсоткова зміна ВВП.

Еластичність відображає ступінь ефективності автоматичних стабілізаторів, притаманних фіскальній політиці. Враховуючи постійні зміни та нестабільність податкової системи, розрахунок коефіцієнта ускладнено, враховуючи труднощі з формулюванням варіаційного ряду, де б надходження залежали тільки від динаміки ВВП [11].

Фіскальна ефективність альтернативних систем оподаткування (E фасо) вважається відношенням надходжень до бюджетів всіх рівнів від сплати альтернативного податку (Нап.) до затрат держави на їхнє адміністрування (Зап) за умови, що E фасо > 1 [6].

До затрат на адміністрування окремої альтернативи належать витрати на організацію і проведення масово-роз'яснювальної роботи, проведення брифінгів, круглих столів, семінарів, конференцій з платниками цих податків щодо питань оподаткування; утримання адміністративних споруд, що задіяні в цьому процесі, та технічне забезпечення робочого місця; витрати з оплати праці представникам контролюючих органів сфери оподаткування. Застосування цього підходу має вагомий недолік – його важко розрахувати у зв'язку з відсутністю інформації щодо розмірів витрат на адміністрування тієї чи іншої альтернативи. Розрахунок показника фіскальної ефективності можна провести за узагальненими даними щодо всієї податкової системи країни. Методичний підхід з визначення фіскальної достатності альтернативних систем оподаткування складається з відношення фактичних надходжень до планових і динамічності податкових платежів. Але існує інформаційна проблема отримання таких показників.

Ефективність регулювання досягається шляхом отримання ефекту від застосування тієї чи іншої альтернативи, тобто виконання основних цілей, поставлених перед цими альтернативними системами оподаткування. Наприклад, основними цілями застосування єдиного податку є стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва, створення нових робочих місць, підвищення обсягів виробництва; фіксованого сільськогосподарського – стимулювання СМП з одночасним раціональним використанням землі, забезпеченість роботою сільського населення та підвищення продовольчої безпеки країни і т.ін.

Щодо ефективності альтернативних систем, з точки зору платника податку, то таку оцінку він здійснює на підставі порівняльної ефективності, яка дозволяє йому обрати більш вигідний варіант оподаткування.

Ще одним критерієм для здійснення оцінки альтернативних систем оподаткування є доцільність, тобто відповідність поставленій меті. Але при оцінці альтернативних систем оподаткування слід врахувати, що перед ними одночасно можуть стояти кілька завдань, цілей, виконати які одночасно є неможливим.

Якщо вважати за головну ціль альтернативної системи оподаткування акумулювання податкових платежів та формування дохідної частини бюджету, тобто з точки зору фіскальної спрямованості, то оцінити ефективність можна за допомогою показників, які використовуються в загальній системі, а саме: коефіцієнту своєчасності надходження коштів до бюджету; коефіцієнту якості сплати податків (відношення фактичних податкових надходжень без урахування надходжень від штрафних санкцій та надходжень у негрошовій формі до запланованих); коефіцієнту виконання планових податкових надходжень (відношення фактичних відношень до планових).

Якщо головною метою альтернативної системи виступає стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва задля отримання в майбутньому економічного ефекту, вираженого через зростання обсягів реалізації продукції, зниження безробіття та підвищення зайнятості в країні, збільшення кількості самозайнятих осіб, а також, враховуючи головні цілі, з якими було введено альтернативні системи оподаткування, то поряд з методом теоретичного порівняння переваг та недоліків альтернативних систем з загальною системою оподаткування, найбільш доцільно проводити оцінювання за допомогою показників:

- коефіцієнту випередження зайнятості – відношення темпів росту кількості зайнятих у суб'єктів малого підприємництва, які використовують альтернативні системи оподаткування, до темпів росту кількості зайнятих, що знаходяться на загальній системі оподаткування;
- коефіцієнту випередження обсягів реалізації – відношення темпів росту обсягів реалізованої продукції у суб'єктів малого підприємництва, які використовують альтернативні системи оподаткування, до темпів росту обсягів реалізації у суб'єктів малого підприємництва на загальній системі оподаткування, а також до темпів росту ВВП та загальних податкових надходжень;

- коефіцієнту випередження кількості підприємств – відношення темпів росту кількості зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва, які використовують альтернативні системи оподаткування, до темпів росту кількості підприємств на загальній системі оподаткування та по економіці в цілому;
- питомої ваги реалізованої продукції у суб'єктів малого підприємництва, які використовують альтернативні системи оподаткування у ВВП, та частки надходжень у загальних податкових надходженнях;
- відношення темпів росту надходжень від суб'єктів малого підприємництва, які використовують альтернативні системи, та темпів росту витрат на фінансування програм розвитку малого підприємництва. Табл. 1

Враховуючи вищенаведене, оцінку спрощеної системи оподаткування пропонується здійснювати за допомогою критеріїв фіскальної та соціально-економічної ефективності з урахуванням таких показників як: кількість найманих працівників, обсяг реалізованої продукції, сума сплачених податків, кількість суб'єктів малого підприємництва, які знаходяться на цій системі оподаткування у порівнянні з аналогічними показниками діяльності суб'єктів, які працюють за загальною системою оподаткування.

Таблиця 1

Показники оцінювання альтернативних систем оподаткування з точки зору суб'єктів малого підприємництва та держави

Оцінювання альтернативних систем оподаткування з точки зору суб'єкта малого підприємництва	
<i>Порівняльна ефективність</i>	
Порівняння рівня податкового тиску	$T_z < T_a$, де T_z – податкове навантаження на загальній системі; T_a – податкове навантаження на альтернативній системі
Економія часу на розрахунок, сплату, подачу звітності	$Ch_z < Ch_a$, де Ch_z – витрати часу на загальній системі оподаткування; Ch_a – витрати часу на альтернативній системі оподаткування
Вигоди від зменшення податкових санкцій та штрафів	$Ps < Pa$, де Ps – ймовірні податкові санкції на загальній системі оподаткування; Pa – ймовірні податкові санкції на альтернативній системі оподаткування
Оцінка доцільності обрання податку	$Ez < Ea$, де Ez – ймовірний ефект від застосування загальної системи оподаткування; Ea – ймовірний ефект від застосування альтернативної системи оподаткування
Оцінювання альтернативних систем оподаткування з точки зору держави	
<i>Фіскальна ефективність</i>	
Коефіцієнт виконання плану з альтернативного податку (Кв.п)	$Kv.p = \Phi_n.a.p / \text{Пл.н.а.п}$, де $\Phi_n.a.p$ – фактичне надходження альтернативного податку; Пл.н.а.п – планове надходження альтернативного податку
Питома вага альтернативного податку в доходах зведеного бюджету (Па.д.зб)	$Pa.d.zb = Na.p / D.zv.b \cdot 100$, де $Na.p$ – надходження альтернативного податку; $D.zv.b$ – доходи зведеного бюджету
Питома вага альтернативного податку в податкових надходженнях зведеного бюджету (Па.пн)	$Pa.pn = Na.p / \text{Пн.зв.б} \cdot 100$, де $Na.p$ – надходження альтернативного податку; Пн.зв.б – податкові надходження зведеного бюджету
Частка альтернативного податку у ВВП (Ча.п.ввп)	$Ch.a.p.vvp = Na.p / \text{ВВП} \cdot 100$, де ВВП – обсяг валового внутрішнього продукту

<i>Соціально-економічна ефективність</i>	
Коефіцієнт випередження кількості зайнятих (Кв.з)	$\text{Кв.з} = \text{Тр.з.а} / \text{Тр.з.з} \geq 1$, де Тр.з.а – ланцюгові темпи росту кількості зайнятих у СМП, які застосовують альтернативні системи; Тр.з.з – ланцюгові темпи росту кількості зайнятих у СМП на загальній системі оподаткування
Коефіцієнт випередження створення нових робочих місць (Кв.н.р.м)	$\text{Кв.н.р.м} = \text{Тр.н.р.м.а} / \text{Тр.н.р.б.з} \geq 1$, де Тр.н.р.м.а – ланцюгові темпи росту кількості новостворених робочих місць у СМП на альтернативних системах оподаткування; Тр.н.р.б.з. – ланцюгові темпи росту новостворених робочих місць у СМП на загальній системі оподаткування
Коефіцієнт випередження обсягів реалізації (Кв.о.р)	$\text{Кв.о.р} = \text{Тр.о.р.а} / \text{Тр.о.р.з} \geq 1$, де Тр.о.р.а – ланцюгові темпи росту обсягів реалізації у СМП на альтернативних системах оподаткування; Тр.о.р.з – ланцюгові темпи росту обсягів реалізації у СМП на загальній системі оподаткування
Коефіцієнт випередження кількості зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва (Кв.к)	$\text{Кв.к} = \text{Тр.к.смп.а} / \text{Тр.к.смп.з} \geq 1$, де Тр.к.смп.а – ланцюгові темпи росту кількості СМП на альтернативах; Тр.к.смп.з – ланцюгові темпи росту кількості СМП на загальній системі оподаткування

Складено автором за результатами дослідження

Оцінювання альтернативних систем відбувається як з боку суб'єктів малого підприємництва, так і з боку держави. Кожен із представників даних відносин має наслідувати певну мету при обранні альтернативних систем (рис. 1).

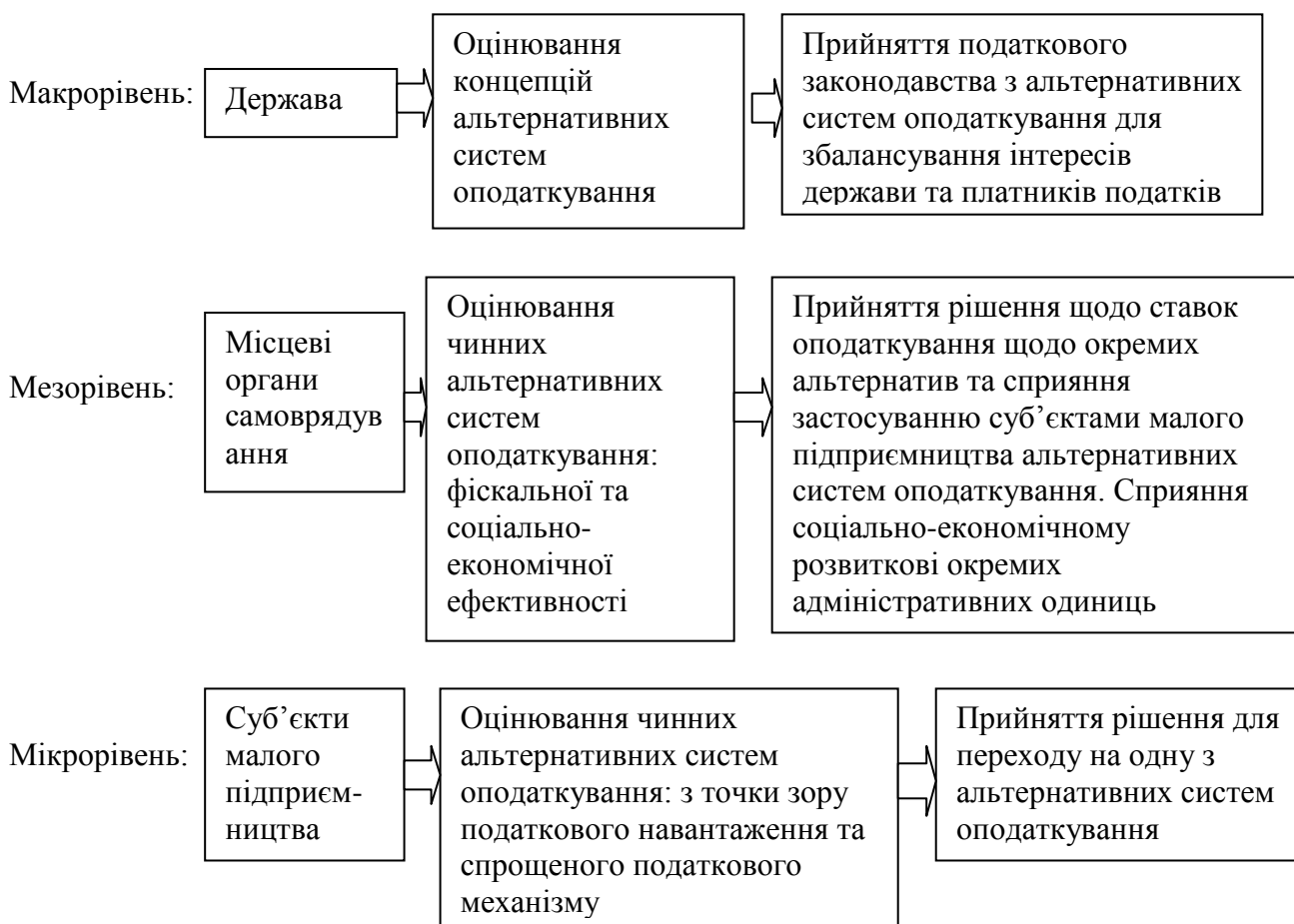

Рис. 1. Рівні оцінювання альтернативних систем оподаткування

Складено автором за результатами дослідження

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розроблені й запропоновані критерії фіскальної та соціально-економічної ефективності, з урахуванням зазначених показників, надають можливість здійснювати оцінювання ефективності функціонування альтернативних систем оподаткування та своєчасно реагувати на виникнення негативних тенденцій. Оцінювання має здійснюватись як на рівні держави так і на рівні суб'єктів господарювання залежно від визначених цілей.

Розроблені критерії та показники можуть бути покладені в основу методичних рекомендацій щодо аналізу ефективності функціонування кожної із альтернатив.

Література

1. В Україні на єдиному податку працює 300 тисяч „оптимізаторів” [Електронний ресурс] / Михайло Бродський. – Режим доступу до ресурсу: http://www.chp.com.ua/index.php?code=8717&show_all=YESS.
2. Оптимізація оподаткування та незаконне ухилення від сплати податків: позиція підприємців, фіскалів та юристів [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.audyt.lviv.ua/nashi-publikacii/8-optymizacija-opodatkuwannja-ta-nezakonne-uhylennja-vid-splaty-podatkiv-pozycja-pidpryjemciv-fiskaliv-ta-jurystiv.html>.
3. Завдяки слідчим Міндоходів бюджету відшкодовано вдвічі більше збитків, ніж минулого року <http://minrd.gov.ua/media-tsentr/novini/116082.html>
4. Не узаконена преференція [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=3205434.
5. Податківці: апетит приходить під час їди [Електронний ресурс] / Економічна правда 18.11.2010 р. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.urist.in.ua/archive/index.php/t-118619.html>.
6. Грін О. Методи оцінки ефективності системи оподаткування підприємницької діяльності громадян в Україні [Електронний ресурс] / Вісник львівського університету. – 2008. – вип.40. – С. 331-335. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vhnu/Ekon/2008_40/71_o_Grin.pdf.
7. Економічна енциклопедія / за ред. С.В. Мочерного. – [В 3 т. Т.1]. – К.: Вид. центр “Академія”, 2002. – 950 с.
8. Мельник Л. Г. Економіка підприємства: конспект лекцій: навч. посіб. / Л. Г. Мельник, О. І. Корінцева. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2004. – 412 с.
9. Вибір критерію економічної ефективності [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://www.paragononstate.com/vnutrfrmove-planuvannya/91-vibr-kriteriyu-ekonomchno-efektivnost-.html>.
10. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні / А. М. Соколовська // Розбудова держави. – 1998. – № 9/10. – С. 35.
11. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці: Монографія [Електронний ресурс] / Академія державної податкової служби України.-Ірпінь, 2001. – 362 с. Режим доступу до ресурсу: <http://in1.com.ua/book/17306/13824>.
12. Принципи побудови та критерії оцінки податкової системи: [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: http://polkknig.narod.ru/econom/RPSvPE_M/23.htm.
13. Іванов Ю. Б. Малий бізнес: управління податками: Монографія / Ю. Б. Іванов, К. В. Петросянц. – Х.: ВД”ІНЖЕК”, 2009. – 352 с.
14. Виговська В. В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(91). – С. 59–64.
15. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення/ А. М. Соколовська. – К.: Знання-Прес, 2004. – 454 с.
16. Принципи побудови та критерії оцінки податкової системи: [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: http://polkknig.narod.ru/econom/RPSvPE_M/23.htm.

Literatura

1. V Ukraini na yedynomu podatku pratsyuye 300 tysyach „ optymizatoriv” [Elektronnyy resurs] / Mykhaylo Brods'kyi. – Rezhym dostupu do resursu: http://www.chp.com.ua/index.php?code=8717&show_all=YES.
2. Optyimizatsiya opodatkovannya ta nezakonne ukhylennya vid splaty podatkiv:pozytsiya pidpryyemstiv, fiskaliv ta yurystiv [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.audyt.lviv.ua/nashi-publikacii/8-optimizacija-opodatkovannja-ta-nezakonne-uhylennja-vid-splaty-podatkov-pozycja-pidpryjemciv-fiskaliv-ta-jurystiv.html>.
3. Zavdyaky slidchym Mindokhodiv byudzhetu vidshkodovano vdvichi bil'she zbytkiv, nizh mynuloho roku <http://minrd.gov.ua/media-tsentr/novini/116082.html>
4. Ne uzakonena preferentsiya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=3205434.
5. Podatkivtsi: apetyt prykhodyt' pid chas yidy [Elektronnyy resurs] / Yekonomichna pravda 18.11.2010 r. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.urist.in.ua/archive/index.php/t-118619.html>.
6. Hrin O. Metody otsinky efektyvnosti systemy opodatkovannya pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti hromadyan v Ukraini [Elektronnyy resurs] / Visnyk I'vivs'koho universytetu. – 2008. – vyp.40. – S. 331-335. – Rezhym dostupu do resursu: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vhnu/Ekon/2008_40/71_o_Grin.pdf.
7. Ekonomichna entsyklopediya / za red.. S.V. Mochernoho. – [V 3 t. T.1]. – K.: Vyd. tsentr “Akademiya”, 2002. – 950 s.
8. Mel'nyk L. H. Ekonomika pidpryyemstva: konspekt lektsiy: navch. posib. / L. H. Mel'nyk, O. I. Korintseva. – Sumy: VTD “Universytet-s'ka knyha”, 2004. – 412 s.
9. Vybir kryteriyu ekonomichnoyi efektyvnosti [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu do resursu: <http://www.paragonstate.com/vnutrfrmove-planuvannya/91-vibr-kriteriyu-ekonomchno-efektivnost-.html>.
10. Sokolovs'ka A. M. Podatkova polityka v Ukraini / A. M. Sokolovs'ka // Rozbudova derzhavy. – 1998. – # 9/10. – S. 35.
11. Mel'nyk P. V. Rozvytok podatkovoyi systemy v perekhidniy ekonomitsi: Monohrafiya [Elektronnyy resurs] / Akademiya derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrainy.-Irpın', 2001. – 362 s. Rezhym dostupu do resursu: <http://in1.com.ua/book/17306/13824>.
12. Pryntsypy pobudovy ta kryteriyi otsinky podatkovoyi systemy: [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu do resursu: http://polkaknig.narod.ru/econom/RPSvPE_M/23.htm.
13. Ivanov Yu. B. Malyy biznes: upravlinnya podatkami: Monohrafiya / Yu. B. Ivanov, K. V. Petrosyants. – Kh.: VD”INZhEK”, 2009. – 352 s.
14. Vyhovs'ka V. V. Malyy biznes Ukrainy: suchasnyy stan i tendentsiyi rozvytku / V. V. Vyhovs'ka // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2009. – #1(91). – S. 59–64.
15. Sokolovs'ka A. M. Podatkova systema derzhavy: teoriya i praktyka stanovlennya/ A. M. Sokolovs'ka. – K.: Znannya-Pres, 2004. – 454 s.
16. Pryntsypy pobudovy ta kryteriyi otsinky podatkovoyi systemy: [Elektronnyy resurs] / Rezhym dostupu do resursu: http://polkaknig.narod.ru/econom/RPSvPE_M/23.htm.